

Trivia & Varia

- **Simpleksan** (od lat. *simplex*) po značenjima (jednostavan, prost, iskren, naivan...) potpuno odgovara engleskoj reči *simple*. Izvorni engleski naslov simfonije (*Simple Symphony*) i stavaka je aliteracija/tautogram (stilske figure u kojima se ponavljaju početna slova reči). Stoga je prevod naslova simfonije i stavaka prilagođen izvornoj aliteraciji: S-S, B-B, P-P, F-F.
- **RV** je skraćenica od *Ryom-Verzeichniss* - katalog dela Antonija Vivaldija koji je 1973. izdao danski muzikolog Peter Riim (Ryom). Katalog je do broja 750 urađen sistematski, uređen je po grupama (1-37 sonate za violinu, 38-47 sonate za violončelo...) i ne prati strogo hronološki red (npr. RV 6 - Sonata u c-molu iz 1717. i RV 8 - Sonata u c-molu op. 2 br. 7 iz 1709. godine). Iza broja 750 nova pronađena dela dobijaju brojeve po redosledu pronalazačenja. Katalog se još uvek dopunjuje.
- **Svita** (francuski *suite* - niz) je instrumentalna kompozicija koja je sastavljena od niza stavaka (najmanje tri, obično 7-8, ali i više), koji nisu čvrsto vezani kao kod sonate ili koncerta. Potiče iz renesanse, a procvat je doživela u baroku, kad je bila sastavljena najčešće od plesova, kontrastno poređanih.
- **Sonatna forma**, sonatni oblik, ili *sonata-allegro* je struktura najčešće prvog brzog stavka nekog višestavačnog dela (sonate, simfonije) koja se formirala u klasicizmu u 18. veku. Struktura "formalnog modela" se sastoji od ekspozicije, razvoja i reprize. Ekspozicija uvodi jednu ili dve teme stavka, obično u kontrastnom stilu, a zaključuje se završnom temom. U razvoju se teme razrađuju, a u reprizi se ponavljaju izmenjene teme iz ekspozicije.
- **Koncert** (iz italijanske reči *concerto* [končerto], prvi put upotrebljene u 16. veku, verovatno prema spoju latinskih reči *conserere* - vezati i *certamen* - nadmetanje, borba) je muzička kompozicija koja današnje značenje dobija u baroku. Uobičajeno je pisan za jedan instrument ili orkestar (ili grupu instrumenata). Ređe su pisani za dva instrumenta, a u baroku je bila popularna vrsta **concerto grosso** (veliki koncert) za 3 do 6 solističkih instrumenata (*concertino*) i ansambl (*ripieno*). Osnova je kontrast (nadmetanje) između jednog ili više solista i ostatka orkestra. Uobičajeno pri kraju prvog stavka solist izvodi kadencu. Obično imaju tri stavka (brzi - lagani - brzi), retko četiri (brzi - lagani - umereni - brzi), od kojih su prvi, a često i poslednji, pisani u takozvanoj "sonatnoj formi".
- **Trio** (od lat. *tres*, preko it. *trio* - trojka) je muzika za tri instrumenta ili glasa i naziv za izvođački sastav koji izvodi takvu muziku. Muzika je najčešće samo instrumentalna, ali može biti i samo za glas (takav sastav izvođača naziva se **tercet**) ili mešovita (glas i dva instrumenta). Potiče od baroknih trio-sonata. U klasicizmu i romantizmu trio je srednji stavak ili deonica složenih dela. Termin trio se koristio i za tri "glasa", bez obzira na stvarni broj instrumenata.
- **Basso continuo** (it. neprekidan, kontinualan bas; često samo *continuo*) ili **generalbas** (nem. *Generalbass* - opšti bas) je način zapisivanja instrumentalne pratnje u baroku. Basovske deonice označene su samo pojedinačnim notama ili brojevima na osnovu kojih su izvođači improvizovali pratnju. Sastav instrumenata takođe je bio prepušten izvođačima: mogli su biti uključeni svi instrumenti koji u rasponu tonova imaju bas-registar (npr. čelo, kontrabas, fagot), ali je morao biti uključen i najmanje jedan instrument koji je mogao svirati akorde (npr. klavir, gitara, harfa). Kad se u 18. veku pojavila potreba za preciznim i potpunim zapisivanjem muzike, *basso continuo* je izbačen iz prakse.
- **Sicilijana** (*siciliana* ili *scilliano*, fr. *sicilienne*) je muzički žanr, odnosno oznaka stavaka u baroknoj muzici, arija ili plesnih stavaka u svitama. Podvrsta je pastorale, od koje preuzima raspoloženje, umereni tempo i ritam 6/8 ili 12/8. Razlika je da su u sicilijani note odsečnije. Nije dokazana veza sa Sicilijom, odakle je navodno potekao ples.
- **Comédie-ballet** (baletna komedija) je žanr francuske drame iz vremena Molijera, u kojoj se govorena radnja meša s muzikom i plesom.
- **Molijer** je igrao ulogu gospodina Žurdena na premijeri predstave "Građanin plemić", a Lili je plesao ulogu muftije u ceremoniji Turaka na kraju opere (turski marš).
- **Doba** (imenica ženskog roda; češ. *doba*, eng. *beat* [bif], fr. *temps*, nem. *Schlag* [šlag], rus. *доля* [dolja]) je vremenska mera takta. To je preciznije navođenje brzine izvođenja dela. Broj (otkucanja metronoma u minuti) se nalazi iznad notnog zapisa, npr. *Allegro* (J =133), tj. 133 dobe u minuti. Doba se može opisati kao ritam kojim slušaoci cupkaju nogom dok slušaju neku melodiju.

VODIČ JE POSVEĆEN PANDI ZOGRAFSKOJ BELIČANEC

Kôd sadrži podatke o autoru i adresu web stranice na kojoj se nalazi ovaj vodič u elektronskom obliku, kao i druge zanimljivosti. Ako nemate čitač kôdova, možete pristupiti otvaranjem adrese <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili na Google-u potražiti tu stranicu kao "rat protiv slova a".

Vladimir Bonč-Brujević

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

[NIŠKI SIMFONIJSKI ORKESTAR NIJE UKLJUČEN U IZRADU]

PREMIJERNI KONCERT PETAK, 7. OKTOBRA 2022. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Milena Injac
Solisti: Sanja Šuplevska Boiral, violina
Orce Ickovski, fagot
Saška Stojanov Krstić, viola
Bojan Mladenović, kontinuo
Niški simfonijski orkestar

...

PROGRAM

- Bendžamin Britn** **Simpleksna simfonija, op. 4**
1. *Boisterous Bourrée*
2. *Playful Pizzicato*
3. *Sentimental Sarabande*
4. *Frolicsome Finale*
- Antonio Vivaldi** **Koncert za dve violine, violončelo i gudače u d-molu, op. 3 br. 11, RV 565**
1. *Allegro – Adagio e spiccato – Allegro*
2. *Largo e spiccato*
3. *Allegro*
- Tomislav Zografski** **Svita za gudače, op. 60**
1. *Praeludio - Allegro moderato*
2. *Bourée*
3. *Recitativo - Andante. Quasi recitativo*
4. *Interludio - Allegro moderato*
5. *Sarabande - Largo e serio*
6. *Gavotte - Allegro*
7. *Postludio - Solenne*
- Žan-Batist Lili** **Turski marš**

O izvođačima

Biografije dirigentice i solista možete pročitati u službenom programu NSO-a

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra (podaci su preuzeti sa službene stranice NSO-a, gde stanje nije ažurirano od početka 2018. godine):

Prve violine Stanislava Alađozovski koncertmajstor Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora Katarina Pešić Jelena Gušić Slobodan Jevtić Bojana Đolović	Viole Vladan Veljković principal Saška Stojanov Krstić zamenik principala Irena Veljković Suzana Savić	Flaute ???	Horne Danilo Filipović principal Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović
Druge violine Tatjana Mijović Petrović principal Dejan Sotirovski zamenik principala Jelena Kocić Sandra Rakonjac Snežana Jovanović	Violončela Nataša Palić principal Aleksandra Petrović zamenik principala Ana Stanković Andrija Petrović	Oboe Marjan Radevski principal Klarineti Saša Minčić principal Aleksandar Mitić	Trube Darko Dimitrijević principal Aleksandar Milenković
	Kontrabasi Milovan Dimić principal	Fagoti Đorđi Alađozovski principal	Tromboni Nenad Vukсанović principal Bojan Vidanović

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

[[podvučeni tekst](#) ima dodatno objašnjenje na kraju vodiča]

Bendžamin Britn (Edward Benjamin Britten; Loustoft, 22.11.1913. – Olboro, 4.12.1976.) bio je engleski kompozitor iz razdoblja modernizma, dirigent i pijanist. Studirao je kompoziciju i klavir na Kraljevskom muzičkom koledžu (*Royal College of Music*) u Londonu. Dao je značajan doprinos britanskoj muzici te je za zasluge dobio titulu barona. Njegov opus obuhvata oko 200 dela u desetak žanrova (orkestarska muzika, koncerti, kamerna muzika, svite, vokalna muzika, duhovna i scenska muzika, muzika za decu i film). Najpoznatija dela su mu opera "Piter Grajms" (*Peter Grimes*) i "Ratni rekvijem" (*War Requiem*).

• Simpleksna simfonija, op. 4

Simpleksna simfonija (*Simple Symphony*) je kompozicija koju je Britn 1934. godine napisao za amaterski gudački orkestar. Svi stavci simfonije sastoje se od po dve teme iz Britnovih ranijih dela, od kojih je neka napisao još kao 10-godišnjak. Kod nas poznata i kao *Jednostavna simfonija*, po sadržaju nije klasična simfonija već, kako je Britn napisao, "slatka mala švița za gudače".

- Boisterous Bourrée* – Bučni buré. Buré je brzi francuski ples s brzim koracima i skakanjem, često u klompama. Stavak je u *sonatnoj formi*, u tempu *Allegro ritmico*.
- Playful Pizzicato* – Poletni picikato (doslovno: *Playful* = razigran). *Pizzicato* je tehnika sviranja gudačkih instrumenata pri kojoj se žice trzaju prstima. Stavak je u formi *scherza* (*Presto possibile*) sa sporijim središnjim triom (*Molto pesante*).
- Sentimental Sarabande* – Sentimentalna sarabanda. Sarabanda je dostojanstveni spori ples, obično i 3. stavak barokne svite. Stavak je u ternarnoj formi, u tempu *Poco lento e pesante* (sporo i teško).
- Frolicsome Finale* – Fantastično finale (doslovno: *frolicsome* = vragolasto, veselo). I ovaj stavak napisan je u sonatnoj formi. Tempo je *Prestissimo con Fuoco* (najbrže i vatreno).

Trajanje simfonije je oko 17 minuta.

Antonio Vivaldi (Venecija, 04.03.1678. - Beč, 28.07.1741.) bio je kompozitor i violinist iz perioda baroka. Za života je objavio 12 zbirki kompozicija koje su dobile broj opusa opp. 1-12. U 1970-im godinama je objavljen potpuniji popis *R.V. (Ryom-Verzeichnis)* u kome se nalazi više od 826 dela. Između ostalog, opus obuhvata oko 500 koncerata, 46 opera, 23 simfonije, 38 kantata i duhovnu muziku. Svakako najpoznatije njegovo delo su četiri violinska koncerta pod zajedničkim naslovom "Četiri godišnja doba" (*Le quattro stagioni*).

• Koncert za dve violine, violončelo i gudače u d-molu, op. 3 br. 11, RV 565

L'estro armonico op. 3 (Invencija harmonije) je zbirka od 12 Vivaldijevih koncerata za jednu, dve i četiri violine i gudački orkestar koja je 1711. godine objavljena u Amsterdamu. Zbirka nije složena hronološki, već u aranžmanu prigodnom za izvođenje zbirke kao celine, tj. u 4 grupe po 3 koncerta; svaka grupa sadrži koncert s četirima, dvema i jednom violinom (tim redom), a usto je svaki par koncerata aranžiran po tonalitetu Dur-mol, osim poslednjeg para (mol-Dur). Koncerti s više od dva solistička instrumenta su u stvari *concerto grosso*. Koncertima iz ove zbirke Vivaldi postavlja temelje harmonije i sviranja violine, utičući na mnoge kasnije kompozitore.

Jednaesti koncert iz zbirke (no. 11) napisan je za standardnu gudačku trio-sonatnu grupu (dve violine i violončelo), gudače i *continuo*. Koncert se sastoji od tri stavka, međutim, ponekad se, zbog tri celine prvog stavka, navodi da koncert ima pet stavaka. Ovo je možda najpoznatiji koncert iz ciklusa, zahvaljujući Bahovoj (Johann Sebastian Bach, 1685-1750) transkripciji za solo orgulje u Koncertu u d-molu BWV 596 iz 1714/1715. godine.

- Allegro – Adagio e spiccato* – *Allegro* su tri dela prvog stavka. Otvara ga duet violina po tehnički imitacije, kome odgovara duet violončela i kontinua. Srednja deonica traje samo 3 takta, a *spiccato* u njoj (i sledećem stavku) označava tehniku sviranja u kojoj gudalo "skače" po žicama. Treći deo počinju violončelo i continuo, kojima se zatim pridružuje prvo viola, a zatim i violine. Stavak završava kratkim *adagiom*.
- Largo e spiccato* je spora *šicilijana*, u pastoralnom raspoloženju. U prva 3 takta nastupaju svi (*tutti*), zatim prva solo violina preuzima temu, a continuo pauzira skoro do kraja stavka.
- Allegro* takođe otvara duet violina, preuzima violončelo, za kojim slede kratki pasaži celog orkestra, solo violinâ, solo violončela, continuo.

Trajanje koncerta je oko 9 minuta.

Tomislav Zografski (Томислав Зографски; Veles, 29.03.1934. - Skoplje, 14.01.2000.) bio je makedonski kompozitor savremene muzike. Studirao je muziku u Skoplju i Beogradu, a 1967. postao je profesor na Fakultetu muzičke umetnosti Univerziteta "Sv. Kiril i Metodij" u Skoplju (mk: *Факултет за музичка уметност, Универзитет "Св. Кирил и Методиј"*). Napisao je preko 160 kompozicija u više žanrova, oslanjajući se na makedonsku svetovnu i duhovnu tradiciju. Za očuvanje dela Zografskog i makedonskog kulturnog nasleđa i poticanje razvoja muzičke kulture u Makedoniji, njegova udova Panda i kćeri Nataša i Elena su 2006. godine u Skoplju osnovale Fondaciju Tomislava Zografskog.

• Švița za gudače, op. 60

Na prvom konkursu u Makedoniji za klasičnu muziku 1960. godine, u kategoriji "kamerna muzika", Zografski je dobio 1. nagradu za kompoziciju *Svita za violinu i klavir, op. 28*. Svita je bila omiljena i često izvođena, pa je Zografski 1968. godine počeo orkestraciju za kamerni orkestar. Orkestraciju je završio 1982. godine, a u maju iste godine premijerno ju je izveo Kamerni orkestar Makedonske filharmonije, pod dirigentom Fimčom Muratovskim (Серафим Фимчо Муратовски, 1931-2022). Svita za gudače često je izvođena u Makedoniji i u svetu.

Svita je sastavljena od 7 stavaka:

- Praeludio - Allegro moderato*
- Bourée*
- Recitativo - Andante. Quasi recitativo*
- Interludio - Allegro moderato*
- Sarabande - Largo e serio*
- Gavotte - Allegro*
- Postludio - Solenne*

Trajanje svite je oko 6 minuta.

Žan-Batist Lili (Jean-Baptiste Lully, rođ. Giovanni Battista Lulli; Firenca, 28.11.1632. - Pariz, 22.03.1687.) bio je francuski kompozitor italijanskog porekla, violinist, plesač, pevač i scenograf. U mladosti je dobio osnovno muzičko obrazovanje i sam je naučio svirati violinu i gitaru. Od 1646. je u Parizu na službi kod rođake Luja XIV, gde se dalje usavršavao u kompoziciji, sviranju čembala i u plesu. Od 1651. bio je u službi Luja XIV (Kralj Sunce) i bio njegov dvorski kompozitor. Jedan je od najznačajnijih evropskih baroknih kompozitora, utemeljitelj francuske opere (*tragédie lyrique*). Napisao je dela u više žanrova, od toga je 27 dvorskih baleta (koje je pretvorio u raskošne muzičke spektakle), 14 baletnih komedija, najvećma na Molijerove (Molière) tekstove, 14 opera (mahom tragičnih), te sakralne i svetovne kompozicije.

• Turski marš

Lili je 1670. godine napisao muziku za Molijerovu baletnu komediju "Gračanin plemić" (fr. *Le Bourgeois gentilhomme*). *Gospodin Žurđen*, buržuj (srednja klasa), želi se uzdići iznad svog staleža i postati aristokrat. Pravi budalu od sebe, a svojoj kćeri ne dozvoljava da se uda za Kleonta, takođe buržuja. Kleont se prerušava u turskog sultana i obećava da će udajom kćeri i otac dobiti plemstvo na posebnoj ceremoniji. Ta ceremonija predstavljena je završnim "turskim maršem" (*Marche pour la cérémonie des Turcs*).

Pompezni marš se sastoji od dva jednaka dela, koji se ponavljaju (AABB). Prvi deo je s spor (*lento*, oko 80 doba/min) s dobro izraženim tempom, dok je drugi nešto življi.

Trajanje marša je oko 2 minuta.